

A ROSA TERRA

IDEARIUM
DAS

IRMANDADES
DA FALA

ANO XI

N. 235

1.º de Abri' de 1927

CAMILLO DIAZ

ZINCKE HERMANOS
LIBRERIA PAPELERIA
IMPRESA

Cantón Grande, 21 — Estrella, 37
A CRUÑA

A MAIS ECONÓMICA
DE GALICIA

Paulino Freire

BOUZAS - VIGO

Sucursaes: na Cruña - Ferrol

Redes d'algodón para tarrafa Aparellos armados e en panos, para barcos pesqueiros. Malletas de abaca e cáñamo alquitranado-Cables de aceiros, ingleses Aceites xenerás e vexetaes, e surtido completo para maquinaria e pesca.

Santa Lucía, 26 e 28
A CRUÑA

BANCO PASTOR

Casa fundada en 1876

Capital suscripto,

17.000.000

Capital desembolsado,

8.500.000

A CRUÑA - VIGO - LUGO - ORENSE - FERROL - VIVERO - SARRIA - MONFORTE

A superioridade dos CALZADOS SENRA

abonda para xustificar a preferencia dos consumidores, mais o procedere d'unha industria galega,

HONRA DA NOSA REXIÓN

obriga á non gastar outros á cantos sinten amor pol-a sua Terra

Fábrica: Avenida da Granxa -- A CRUÑA

DESPACHOS: Cantón Grande, 15 - A CRUÑA — Real, 110 - FERROL — Príncipe, 9 - VIGO

A N O S A T E R R A

IDEARIUM DAS IRMANDADES DA FALA

REDAICION E ADEMINISTRACION

Rúa Real, 36 - 1.º

A CRUÑA

PRECIOS DE SUSCRICION

Na Cruña, mes 40 céntimos. Fora, un ano
6 pesetas. América, un ano 8 pesetas.

PAGOS ADIANTADOS

ANO XI

1.º de Abril de 1927

Núm. 235

A O D E C O R R E L - O S D I A S

Fondamente suxestivo, de profundo agrado para nós, é o tema que hoxe escollimos para cubrir esta páxina que temos destinada a referenciar aqueles feitos e sucedidos que teñan producido en nós algo emocional ou, simplemente, que resulten de intrés para a Terra Nai. Temos falado xa d'el, mais nunca quedamos satisfeitos do dito. Hoxe con un pouquiño mais de vagar imos adicarlle o noso lugar de preferencia, o curruncho mais íntimo do noso casal galeguista. Ben o meresce e de camiño cumprimos unha obriga moral que nos impoñía aquel deber.

Estámonos referindo á laboura patriótica, intensamente galeguista, que na Arxentina veñen realizando uns cantos galegos conscentes da hora actual galega, irmáns nosos pol-o sangue, pol-o espírito e pol-o sentimento. Entre os milleiros de compatriotas nosos que aló foron buscando mais amprio campo para o desenvolvemento das actividades creadoras e productoras que a todo galego inculcoulle o noso inconfundible carácter racial, un fato d'eles, unha rolada escollida e xenerosa, veñen adicando o seu saber, todo canto poden, o seu corpo e a sua alma a traballar na redenzón espiritual dos galegos aló residentes poñéndolles diante dos ollos, con verbas de agarimo e de amor que chegan á alma, os problemas de progreso, de liberdade, de consciencia propia, que actualmente ten a nosa Galicia prantexados. E veñen tratándoos con un fino, con un acerto extraordinariamente encantador que nos fai brincar de entusiasmo e de ledicia.

A todas horas, en todo momento, non dando acougo ao corpo eles traballan e traballan con unha fé enardecida en an.or pol-a Terra ausente que tanto e tanto percisa do traballo de todol-os seus fillos. Eles aló decatáronse a tempo d'elo e responden fidelmente ao chamamento da Terra Nai. E os xá convencidos, os apóstoles, fálánlles a seus irmáns e estos con devoción escoítan, atenden a sua voz e día a día, hora a hora, o exército dos convencidos, a lexión dos *bos* e *xenerosos* engrosa en número e calidade.

Cada vapor que d'aló ven tráenos novas noticias que nós agardamos sempre como algo que xá necesitamos para dar satisfacción ao noso espírito.

Agora mesmo, e xa temos falado d'elo, celebraron a Semán Galega con conferencias e aitos culturás que chamaron a atención non somentes entre os nosos irmáns desterrados senón tamén entre a prensa e inteleitualidade arxentina que soupo ollar na laboura dos nosos irmáns as arelas d'un pobo, d'unha raza que aspira xustamente a maiores venturas e glorias inspirándose somentes nas suas existencias como tal pobo e como tal raza. Unha fase reial e exaíta do problema de persoalidade e liberdade que hoxe preocupa ao mundo.

E así Suárez Picallo falou do «Mariscal Pardo de Cela», Alonso Ríos de «Concepción Arenal», Xulio Sigüenza de «Eduardo Pondal e a poesía galega», conferencia que publicamos no derradeiro número, e Blanco Amor de «El estado actual de la cultura gallega» e de «El paisaje y la canción popular en Galicia». E extendendo o seu radio de acción saben imprimir a conferencia de Picallo e unha de Blanco Amor e nol-as mandan para que sexan elas portadoras das suas arelas de rexurdimento e chamen as portas do corazón dos galegos da metrópoli dándolles a coñecer problemas propios e chamándoos á Santa Cruzada. E non paran ahí, e publican «El Despertar Gallego», xornal valente e ben orientado que inda agora sostén unha campaña xustísima contra a desgaleguización do «Centro Gallego» de Montevideo e a revista «Céltiga» nosa amantísima irmanciña espiritual, onde sempre con xusteza recollen as ansias, as novas e sucesos que por acó ocorren e xuntan diñeiro para mercar a casa da nosa Rosalía e imprimir o libro escolar galego e acordan n' unha Asambreira magna que as sociedades comarcás que sosteñen en Galicia ensenñen idioma galego e historia galega aos nosos nenínos.

E non se pode pedir máis a quens de xeito tan maxistral e xeneroso irmanan as tarefas cotidiáns do vivir c'os traballos espirituais de autuar na redención e no progreso, moral e material da Terra que os trouxo ao mundo. ¡Páguelles ela os seus desvelos, o seu agarimo, como nós llos pagamos con estas verbas de agradecimento, de amor e de entusiasta fervor que nos salen da alma!

A autuación presente dos galegos na Arxentina é a máis seria, conscente e patriótica que houbo endexamais e nada ten de particular que nós votemos a voar os siños donoso entusiasmo con repincar ledos e cantareiros de día de festa maior.

¡Qué doloroso contraste con ela nos ofrecen as demais colonias de emigrados! En Cuba, onde viven máis compratriotas nosos, non souperon ou non quixeron aínda se decatarse do problema e veñen aquelas revistas ateigadas de cursilería barulleira que nada serio representa nin téñ nada de beneficioso para Galicia. Ogallá chegue a eles o balbordo dos tempos que vivimos en Galicia e sepan incorporarse ao movemento con todo entusiasmo e consencia que xa o veñen facendo os da Arxentina.

Facemos votos por elo e para final, unha vegada máis e nunca nos parecerán moitas vaía o noso corazón enchido do entusiasmo portador do noso agarimo cara os nosos entrañabres irmans que aló lonxe tanto nos honran e tan outo saben poñer o santo nome de Galicia. Saúde e Terra.

TERRAS DE SOULÉ, DE LABOURT...

LENDO un forte estudo xeográfico de Th. Lefebvre sobr'os Pirineus bascos lembrei aqueles étnicos versos de Fernando de la Quadra Salcedo. O centífeco procura a evolución o correr das eras infindas d'os esgrevios macizos cristiáns (Labourd-Cize, Navarra) hastra o ferrón novo, criado pol-o traballo da raza, onde frorescen as maceiras primaveirales.

O poeta sabe esculcar nos tipos supercivilizados un pouco d'aquila forza que levou os bascos a criazón das eternas individualidades dos vals, i-a conquista dos mares neboentos do norte. Basconia ofresce o exemplo máis sinxelo da cósmica unidade da alma étnica, cada día millor afirmada apesares dos aluviós estranos. Os do Bearn, os Gascós falandeiros (por

non falar sinón do alén Bidasoa) non disfiguraron a *facies* basca, e moito menos as moitedumes levadas pol-a moda ã *costa de prata*. A carón dos casinos de Biarritz ou de Easo refrexan na mar as luciñas do porto pescador e vibra a doce fala da terra (soante a roquedos i-a carballeiras) crara e forte, antr'o balbordo axitao das linguas cosmopolitas.

O feitizo d'esta raza e d'ista terra arrecende en moitas das milliores páxinas das letras modernas. Pr'o gran púbrico a novela «Ramuntcho» de Pierre Loti consagrou a beleza da Basconia: un celta bretón tiña que ser bô cataador de pobos. O grande xeórxico Francis Jaumes ollaba dend'o seu xardín de Hasparren os erguementos dos lombos pirenaicos franquados en vals manteñedores da irmandade racial das duas vertentes. Tudos lembramos os simpátecos tipos de barcos franceses que xurden na pecha frouma humán na obra de Baroja. Vera está posta no curazón do país basco. Mais n-istas liñas soilo teimanos falar un pouco do Museu de Bayona criado pol-o entusiasmo dos Sres. Boissel e Hoym de Marieu. Non é un museu de cousas mortas sinón un índice do vivir da terra, coma será o Museo do Seminario d'Estudos Galegos.

Bayona tense pol-a capital dos bascos de Alén Portos. E non lle falla razón: é o cruce dos camiños, da xente, e dos camiños das augas, é o soilo bispado da rexión, defendenna cos seus castelos contr'as incursiós dos piratas, diu seu antigo nome (*Lapurdum*) ó país labrego de Labourt.

O Museu está cheo d'intrés. Pol-o pronto ofrece os milliores mapas novos e vellos do país basco. Nos novos sintese a armoñia da *facies* do chan co traballo do home. E comparado cos vellos adepréndese mais que n-un fato de libros hestóricos: antigos camiños, nomes esquencidos, hermidas deixadas fan das variadas adautaciós da xente ó seu chan. Compreta a visión xeográfica unha colección de fotos, pinturas e dibuxos en compañía dos cadros dos pintores bascos (Arrué, Colín, Tillae, Veyrin, etc.)

No paraíso dos antropólogos non pode fallar unha forte documentaceón humán. O Museu ofrece longas e completas series de tipos. Entr'eles o album do pintor Tillae: moitos centos de cabezas d'homens, mulleres, nenos e

vellos, cúaseque do grandor natural, dibuxadas por un artista que sinte e fixa os caracteres da raza. Logo a casa basca de pedra, cas vigas ã visla, a escaleira exterior, as duas habitaciós (cámara e cocíña) cos cacharros de Hasparren, os xamós i-os pementos pendurados, os pesados mobres de madeira. E por tudos lados o símbolo da cruce amada pol-os montaos de Soulé, pol-os mariñans de Labourt.

O calzado i-o bastón figuran com'as cousas características dos baseos. Fan-nasasegún procedimentos antigos, cúaseque rituales, representados prólixamente no Museo. A sandalia i-o *makhila*: iste bastón leva o nome do que o fixo e sempre algún grafito do amo. É o compañeiro do camiñante e do pastor.

As figuras dos danzantes cos seus disfraces totémicos (oso, serpente, cabalo) fan das rítmicas danzas ancestrás com'os xogos de pelota da disciplina muscular da raza.

Finalmentes, o cemiterio. Na Basconia coma na nosa terra figura en primeiro ter.no na páisaxe aldeán. Cousa propia das poboaciós espalladas. N-ista sala aliñanse as redondeadas pedras tombales qu'inda gardan a figura esquemática do corpo humán. N-algunhas pedras de pouco tempo vese o símbolo da prástica.

Tudal-as rexions francesas latexan n-unha rayolante primaveira. Renovan os troncos seculares enraizados no chan. Moitos esquitores, d'eles Maurice Maeterlink teñen comentado a leenda do reló de Urrugae: *Valnerant omnes, ultima necat*. A derradeira hora dos verdadeiros pobos non soará mentras haxa homes no mundo.

RAMON OTERO PEDRAYO

Dr. MOSTEIRO

MÉDICO ODONTÓLOGO

Medicina e Ciruxía da boca

Electricidade :-: Rayos X

A CLINICA DENTAL MAIS COMPRETA DE GALICIA

SÁNCHEZ BREGUA, 5 - 1.º

A CRUÑA

C O U S A S

Este número foi revisado pol-a censura

XA víchedes que o nomeamento de Cabanillas e Cotarelo para académicos do idioma galego na Academia Hespañola foi acollido con gran entusiasmo en toda Galicia e n'algús pobos celebráronse e proiétanse celebrar homenaxes aos dous académicos e mais aínda a Cabanillas cuia obra é toda en Galego.

Eu vexo n-esto indubidablemente un progreso grande nos galegos en sentir amor e intrés pol-o idioma propio. Seguramente que si esto sucedera fai algúns anos, ninguén, agás os que de sempre interesámonos e preocupá-

monos pol-as cousas nosas, daríalle ao feito a importancia que agora se lle reconece. Fai algúns anos a poucos lle interesaba o idioma galego, hoxe, é unha demostración de que intresa infinitamente mais, aparte d'outras probas que ollamos a cotío, esta unánime demostración de xúbilo que os pobos e as entidades galegas andan a demostrar.

Non cabe dúbida que o senso de preocupación e cariño pol-as cousas propias da que é factor mais importante o do idioma, vai en progreso grande e esto tén que producir en nós intensa ledicia pol-o que tén de prometedo para o porvir e pol-o trunfo que representa das nosas ideas e campañas. Xa non estamos sôs na defensa do noso idioma. Estes homenaxes e manifestacions refrexan un estado de opinión moi favorable á súa existencia e uso.

VICTOR CASAS

Cabanillas vai ser obxecto, en Vigo, d'un homenaxe ô que nos adherimos fervorosamente; mais como límos que n-el falará o señor Rodriguez de Viguri e non atopamos por ningures a relazón que poida ter o bugallalismo co autor de «Lume no Pazo» permitímonos indicar os orgaizadores do acto que para falar do Poeta da Raza non abonda con ter sido un mocetón mais ou menos aproveitado, anque se teña fama d'orador, fai falla sentir e estar compenetrado coa obra do homenaxeado e expresarse na lingua que tanto enalteceu o cantor «Da Terra Asoballada».

Inda mais, coidamos que a comisión do homenaxe debiera ter presente o nome glorioso de Castelao para que en tal ocasión fose el quen erguese a súa voz no nome da Galicia.

A tout seigneur.

Irmandade da Fala na Cruña

O domingo 17 dos correntes celebrará Xunta Xeneral a nosa Irmandade para a elección de novo Consello directivo como determina o regramento.

Dará comenzo ás once da mañán, ou as once e media en segunda convocatoria, e rogamos a todol-os irmans non deixen de concurrir facendoo con toda puntualidade.

LEA VOSTEDE A **LAR** QUE SE EDITA
NÓVELA GALEGA MENSUALMENTE

NO CAMIÑO DE SANT'YAGO

(Derradeiro)

Xa non era cedo, cando nós despertamos. Erguímonos a présa, e namentras nos preparaban o almorzo – leite quente con pan, chourizos e viño da Ulla – fumos ver â eirexa bisbarral, veciña coa casa onde paramos.

A eirexa que se chama de Santa María Magdalena da Ponte Ulla, tén restos románicos, o ouso entre eles, e adentro no altar maior, un capitel que en troques de sere esculpido, tén a ornamentación pintada imitando a escultura. Fixemos unhas fotos e deseños, eisi como do río pol-a parte de enriba da ponte, e âs dez xa ben dadas, nos puxemos en camiño pol-a estrada que leva a Sant-Yago, pra dar fin ao noso viaxe.

É domingo e xulio. Sol que pica e calore afogante. Imos rubindo unha costa bastante pina, e sentimos as molestias do sol que nos devolve a areia da estrada. Atopámonos con moita xente, adomingada, que vai â misa â Ponte Ulla; a indumentaria, inda bastante nosa, xa nos deixa adiviñar a proximidade de Sant-Yago. Chámanos a atención, un auto pequeno, «Citroën» con mecánico uniformado, que anda indo e vindo pol-a estrada levando xente â misa. Nos din que é o de «Don Antolín o abogado de Madrid» que veranea no seu pazo.

Botamos unha pausa no cruce d'unha estrada que leva ao pazo de Santa Cruz de Rivadulla. Hai alí un cruceiro bastante fermoso, repicado de novo, que según nos conta un peisano, estivo n-outroza en Guimarans, e logo trouxérono pra alí.

Unhos metros mais enriba, está o sitio que lle chaman o «Sol». Â beira da estrada, rubindo da ponte, hai un cruceiro de ferro, pintado de aluminio e purpurina: unha cruz cuíos brazos rematan en froles de Lys, e no cruce un gran sol con ollos, narís e bico, aureola arredor e raios alternados, reutos e flamexantes. É un cruceiro ben curioso que nos chamou ben a atención, e que lle fixo escribir ao Risco no

seu carnet ista nota tan infresante como o cruceiro. «Iste moimento, por asociación de ideas, fai pensar en Loís XIV (o Rei-Sol: influencia das froles de Lys?), na Rosa † Cruz, no Zodiaco, nos catro puntos do espazo, e n-outras cousas que convén calar...»

Casi enfrente do cruceiro, está a Pousada ou Parador do Sol, que tén riba da porta, unha táboa borrosa, esculpida e pintada, co ollo da Providenza entre nubes e raiolas, e coa inscrición seguinte aos lados:

ESTA	EN SAN
BLICIM	TACR
ENTO	UIZ DE
DEL	RIVA
SOL	DULLA.

e logo: «Despacho de vinos y comidas por Andrés Sánchez e hijo.»

Eiquí deixamos a estrada, e collimos por un camiño entre hortas, viñas e piñeirás, atravesamos un lugar dando varias voltas ant'as casas, pasamos por diante da do finado López Ferreiro, o sabio coengo compostelán, rubimos logo a un montiño coberto de piñeiros, dimpois baixamos pra atravesarmos un regato e un monte pelado, e â beira de outro regato de auga moi crara e limpa, que era un rego artificial, botamos unha pausa baixo d'uns piñeiros.

Eran perto das doce e a calore era xa tremenda e ibamos xa abafados. Todas as facianas estaban rubias, bermellas de conxestión, e gracias si nos aliviaba o que sudábamos.

Erguímonos e seguimos pra diante: o Pico Sagro, xa se vía diante de nós inda que lonxe. Atravesamos un escampado onde o sol queimaba de un xeito espantoso; entramos n-un bosque de piñeiros e alí botamos outra pausa, tumbados no chan, co peito ao aer. Todos estábamos cansos, pro mais do calore que do camiño. Pol-os piñeiros víase a paisaxe estesa abaixo.

De súpeto, un de nós, coidou ollar xente no cume do Pico acenando unha bandeira, mais a distancia inda non nos permitiu distinguir con claridade.

Ó sairmos do bosque, xa con máis seguranza poidemos dicir que no cume había xente. ¿Serían os que nos agardaban? Moito máis animados, seguimos andando, baixando ao sol que queimaba, antr'as carpazas.

Xa chegamos á falda do Pico. Por un instante, a emoción foi dona de todos nós. O Risco e o Otero Pedrayo, caíron de xionllos no chan e todos, pol-o baixo, recitamos a pregaría tradicional: - «Pico Sagro, Pico Sagro, librame do mal que eu trayo!» Logo nos dividimos en dous grupos e escomezamos a rubir ao Pico. No cume acenaban c'unha gran bandeira branca. Nós sacámoslos panos e atámolos ós paus. O Risco, Pedrayo, Cuevillas e Monxardin, van rubindo pol-a dereita do monte, o Feixóo, o Sánchez e mais eu imos pol-o meio car'a riba en línea reuta.

A calor era espantosa a aquela hora e faíase tremendo o andare á unha do día, pol-as carpazas do monte, debaixo de aquil sol sen piedade.

Batía o sangue, que debía fr ver, nas tempas nos pulsos, o corazón semellaba que chegaba ao pescozo... e roxos, conxestionados, escalamos o cume do Pico, ao tempo que os que ali estaban viñan ao noso encontro berrando «Terra a Nosa». Foi un momento de fonda emoción que endexamais se nos esquecerá.

Cando xa pasado o primeiro momento, e ceibes dos morrals, tumbados no chan no fondo da outa garganta do Pico repousábamos da penosa xornada, fomos vendo aos amigos que de Sant-Yago viñeran a nos esperar. Alí estaban o Tobío, Martínez López, Requejo, Noya e algún mais.

Xuntos todos, xantamos e falamos longamente de todo o que quixemos, n-aquel lugar que se nos semellaba isolado do mundo, e onde ninguén nos viña a estorbar; logo, inda percorrímos con tuda calma, o Pico, a hermiada, a entrada da coba, e dende o cume, o llamos ao lonxe, as torres da Catedral, o Convento de Santa Crara, o Monte Pedroso ..

Por fin, ás catro da seían iniciamos a baixa-

da do Pico, pol-a dereita cara a San Verísimo de Sergude onde chegamos dimpois de unha longa camiñata. A eirexa estaba pechada e non poidemos vela. Saímos logo a entrada de Rodiño e collimos o camiño veciñal, ancho e ben coidado, como si fora camiño real, que leva á Susana, lugare na estrada de Ourense, xa moi preto de Sant-Yago.

Dende eiquí, xa todo o resto do viaxe foi pol-a estrada.

Ás nove e meia da noite as primeiras luces eléctricas, nos indican que estamos no Castiñeiríño; pousamos a refrescarnos n-unha taberna, e dimpois seguimos pol-a Ponte Pedriña.

As dez daban no grave relox da Catedral, cando facíamos a nosa entrada pol-as fortasas e sempre suxestivas rúas de Sant-Yago, a cibdá que garda nas suas lousas venerables, relembramos dos pasados tempos de esprender.

A emoción que sentimos ao pisar Sant-Yago, dimpois de catro días de longo camiñar pol-o corazón da Terra, non é facilmente describíbel; a nós, as fortes e rexas pisadas que dábamos debaixo dos porches maxestuosos, deixando pouco a pouco nas lousas, o polvo do camiño percorrido con unción, cal si fora a ofrenda que traguíamos pra o Apóstol, soá-bannos a fortes badaladas das campás da Catedral, que ían repercutindo no noso corazón acugulado de fondas emocións.

Como perenne lembranza de iste noso camiñar pol-a terra en precura do Sant-Yago, gardamos todos, a «Compostela» diploma valioso que ao correr dos anos, terá a virtude de nos falar sempre d'unha das máis gloriosas etapas da nosa vida.

¡Ouh Santa e diviña emoción da pelengri-naxe, de ti non saben os que nos chaman tolos!

XAVIER PARDO

VICENTE RISCO

ABOGADO

Santo Domingo, 47-2.º — Ourense

Homenaxe aos galegos ilustres

CELEBROUSE na Cruña o domingo 13 o aito anual de colocar frores nas campas de Murguía, Curros, Pondal, Chané, Adalid, Tettamancy e Vaamonde. Como sempre, tivo o aito un carater de grande solemnidade e sentida demostración de fonda lembranza hacia os galegos que nos honraron co'a sua obra. Concurriu unha gran cantidade de público e representantes de todas as entidades cruñesas.

Diante da tumba de Curros leu unhas cuartillas o segredario do Circo Sr. Panisse lembrando a vida e a obra do imortal poeta. Despois no centro do cimiterio o noso irmán Alfredo Somoza leu en nome da Irmandade as cuartillas que publicamos ao final d'esta reseña, cuartillas que foron fonda e calurosamente gabadas e a seguido o alcalde Sr. Casás pronunciou un elocuente e sentido discurso examinando o obra dos mortos especialmente Murguía, Pondal e Curros. Tivo conceitos e frases de marcado matiz galeguista e aconsellou o amor a Galicia inspirándose na labor que os mortos deixaron feita. Un discurso moi axeitado co carater do aito.

Ao final os membros da Irmandade entonaron o Hino a Galicia que foi secundado pol-os coros e gran parte do público. Despois dirixíronse ao Cimiterio civil a visitar a sepultura de Ricardo Carballedo somentes xa que a de Xurxo Parga foi xa levantado.

Tamén en Vigo o mesmo día organizouse unha comitiva que foi colocar frores no monumento a Curros na Alameda. Según nos informan os xornás d'aquela cidade foi un aito solemnísimo ao que se asociou todo o pobo vigués. Pronunciáronse discursos en tonos galeguistas e de homenaxe ao poeta e cantouse tamén o Hino a Galicia. A Irmandade da Cruña enviou un telegrama de adhesión a este aito co que xa son dúas as cidades galegas que no mesmo día rinden homenaxe aos nosos chorados e ilustres mortos. Confiamos en que para o ano próximo sexan máis.

Vede o contido das cuartillas que leu no aito da Cruña o irmán Somoza:

Irmáns na Terra: A Irmandade da Fala que dendes da sua fundación renovou o costume, imprantado pol-o Circo de Artesanos, de en tal data coma oxe, ll'adicar un homenaxe aos galegos ilustres que descansan neste cimiterio, ven de novo a cumprir coa sua obriga traendo as frores do seu recordo a estas Campas e a se pousar reverente diante d'elas, vertendo a un tempo os seus himnos de liberdade e gloria.

E estes himnos e estas frores nosas son adicadas fervorosamente aos que xa forman ringleira longa: Murguía, Pondal, Curros, Chané, Martínez Salazar, Adalid, Tettamancy, Florencio Vaamonde... e a todos cantos tiveron o pensamento fixo na nosa nai Galicia e a amaron como fillos amantísimos e que como tales déronlle canto lle dar podían: as suas obras e n-elas, o seu inxenio, o seu talento, o seu corazón e a sua vida, creando con elas a nosa historia, enaltecendo a nosa poesía a nosa literatura, a nosa música, contribuíndo con todo a delimitación, a perfilar e fixar d'un xeito que non dá lugar a dúbidas a nosa persoalidade.

E quizais abondase con estas verbas pra sinalar a nosa fonda adhesión a este acto. Pois son estos, lugares de recollimento e de paz e n-eles non deberan escoitarse máis que os latidos dos nosos corazóns xa qu'os tempos impoñen a obriga de calar deixando que somentes se escoiten voces pronunciadas nun tono que seguramente non cadran coas ansias ideolóxicas dos galegos a quenes homenaxeamos.

Pero permitídenos que, algo irreverentes, destaquemos d'entre estes ilustres homes aos que rendimos hoxe esta manifestación de cariño e lembranza, ás figuras excelsas de Murguía, Curros e Pondal ao conxuro de cuíos nomes nimbados pol-a Gloria chegan a nós azos e alentos e fé no Porvir. No porvir d'esta Patria galega que eles amaron con intenso agarimo e pondo n-el total-as arelas na sua

liberdade, cobizando pra Galicia as maiores grandezas, sentindo e pensando e se expresando en galego, no idioma autófono, na nosa fala esgrevia, n-esa fala armoniosa, en que falan os ángeles aos nenos nosa fala pulida,

fecundo nume do unico Rei sabio
que no solio d'España tivo asento
este idioma do qu'o poeta e o Apóstol é no que
oferece falarlle de liberdade e redención aos servos.

Porque é forzoso mostrar que os mais grandes afás d'estes homes que honran ao noso país foron a exaltación do noso patrimonio que fixa a nosas condicións características a nosa historia, os nosos costumes, as nosas tradicións, o noso idioma. E xunto con este patrimonio o amor á liberdade, á santa Liberdade que é Amor, que é Tolerancia, que é sacrificio, que é respeto pra todo e pra todos, libertá que canta Murguía, libertá que Curros chama pra sí dicindo:

Ouh Libertá Sagrada

Alba de gloria pr'o oprimido mundo
e que fai que Pondal o Bardo bergantiñano,
temendo que lle sea arrebatada berre:

Déspotas insensatos
forxá, forxade grillos.

Pode oprimir o ferro
un corpo enfraquecido
mais as nobre ideas
e gloriosos instintos..

Eses, non pode, non, o duro ferro
nin a morte estinguilos.

Libertade, sagrada e santa, a que a pesar de vicisitudes transitorias, xurde por enriba de todo e sin a que os pobos non son felices nin chegan a alcanzar o progreso espiritual que leva unido o seu desfrute.

Loor e gloria aos mortos que homenaxeamos! E si queremos que este homenaxe sexa algo mais duradeiro e fruífero que unha simple manifestación de lembranza que desaparece pouco despois de sair d'estos lugares é mester poñer fixo o pensamento na obra d'estos homes que lembramos e seguir o vieiro que eles deixaron feito e que nosoutros estamos obrigados a recoller como un herdo espiritual, inspirándonos de cote nos ideais que sinalou o seu paso pol-a vida.

O amor á fala, á liberdade e á Terra galega.
Irmans: ¡Terra a Nosa!

PRELUDIOS

¡QUEN FORA PENEDO!

Ruín destino o do humano
linaxe dende nacer,
traballar ano tras ano,
reloucar y-ô fin morrer.

Se loitas non o asoballan,
fíreno as penas que sente.

Os penedos non traballan,
e viven eternamente.

OS GUSTOS DA MORTE

Na sua escolleita, a Morte
recada sempre o millor,
porque o ruín non lle compre.

ALDRAXADA

C-un filliño sin comer,
saleu de noite a esmolar,
e iste tivo qu'escoitar:
—¿Pides, tendo que vender?

AVELINO RODRIGUEZ ELIAS

ESTÁ NO PRELO

o

DICCIONARIO GALEGO "LAR"

por

LEANDRO CARRÉ ALVARELLOS

O mais compreto dos
pubricados hastr'o d'agora

PR'OS PAIS QUE TEIN FILLAS

As mulleres precisan da educación e da instrucción mais que os homes. Educar unha muller é educar a Sociedade. Educar un home é educar nada mais que un home..! Eles son moi egoístas, o que saben non o reparten con ninguén. A coitada da muller que lle toque un home moito mais instruído do que ela iso é casi sempre, con raras excepcións non ten dereito a dicir nada, non pode dar a súa opinión, porque a cada paso ten que ouvir; cálate que ti non sabes d'iso. ...Esas cousas non son de mulleres... A muller non fala de política... Si se trata de negocios. Déixame que teño que pensar moito e ti non sabes... Si ven calquer visita de unha persoa un pouco letrada, amiga do marido. Vaile d'aquí que temos que falar...

Moitas veces a muller é intelixente e podía ir moi lonxe con as súas ideas, si o marido tivese paciencia pra insinal-a, e deixarlle adueir a tranquilidade necesaria pra desenvolver a súa intelixencia, pois como vive tan constrinxida, sin poder expresar as súas ideas, é unha intelixencia que fica oculta por falta de espazo pra o seu desenvolvemento.

A muller é a que pasa a maior parte do tempo cos fillos, a que se ocupa con eles, a que van formando pouco a pouco o seu carácter, a que lle insina a pronunciar as primeiras palabras e letras; vae formando, pódese dicir, aquela almaña que mais tarde d'esas almañas sae a sociedade inteira; os nosos héroes, as nosas heroínas, por iso decían que educar a muller é educar a Sociedade. ¡Cómo poderá facer iso unha persoa que non teña coñecementos ningún? Moitas veces vemos cuáse milagres de nais cuáse analfabetas, que conseguen con un pouco de esforzo insinar a seus fillos, cousas que nunca aprenderon; mais como saben o triste que é non saber nada. O grande amor de nai lle fai facer ises sacrificios todos.

Os pais concorren, pra isa desgracia, pois dedican a muller só pra dúas cousas; ou pra freira, como si pra esas dúas cousas non se precisase instrucción ningunha. ¿Cánto mais agradable sería pr'o marido ter unha compa-

ñeira que o pudese axudar en todo, que non ter unha muller só pr'o que non quero dicir?

Pra Deus sería moito mais agradable ter freiras que soupesen alabal-o, que soupesen expresar o que elas queren, as rezas serían mais claras. ¿Que duda cabe si Santa Tereixa de Xesús non tivese instrucción ningunha pra poder expresar todo aquel amor que sentía por Noso Señor, que sufriría moito e perderíamos esa Xoia dos místicos que veio honrarnos?

É necesario aprender a falar a nosa lingua, pra facernos comprender hastra de Noso Señor. Temos que desenganarnos, pra poder expresar as impresións da alma non ha nada como a lingua aprendida dende nenos no berzo. ¿Haberá nada que se lle poda comparar a dicir ¡MEU SAN JOSECIÑO BENDITO, SALVAME O MEU MARIDIÑO! Que diferenza debe atopar hastra o Santo cando unha galega lle diga MI SAN GOSECITO BENDITO, SALVAME MI MARIDITO! e SAN GUAN VENJO PEDIRTE POR MEU HIGO QUE QUERO ME LO SALVES.

Os pais que tein fillos e fillas sô se ocupan da instrucción dos fillos, algunhas veces facendo grandes sacrificios incluso empeñándose pra conquistar dar carreira algún, que moitas veces non sae toda a vida de ESTUDAR PRA ESTUDANTE, e d'esa semente sae mais tarde a cantidade enorme, que temos de *señoritos que non sirven pra nada*, si non pra gastar o que os pais xuntaron con tanto traballo, e vir terminar con o pouco que as coitadas das irmás lle ficou; vein pr'a Aldea, erguénse tarde, paseían, xúntanse con o secretario, farmacéutico, xuez e crego, pra falar de política, querendo reformar o país en media hora, dando suas opinións que, quen os escute parecen sabios, mais na realidade nunca deron *unha proba que serviron pra algo*. Da casa ô Casino, do Casino pra casa; así pasan os días. As coitadas das irmás tein que ver os obreiros, coidar da labranza, traballar moito, pr'o señorito gastar e elas privándose de moitas cousas, por que son as primeiras a recoñecer a superioridade do LAMBON, que as ten asustadas decíndolle a cada

paso. «Vosotras no sabeis nada de eso, sois unas analfabetas» sin pensar que o anafabelismo d'elas concorre pra il saber o que sabe.

A muller precisa saber gañar a vida sin non fôr mais, pol-o menos tanto como o home. A muller pra abrirse camiño na vida pasa moitos mais apuros e desgostos – sen contar os traballos – que o home. É necesario insinarlle a traballar, pra ser independente, e facerlle comprender que non é necesario o casamento, nen ser monxa, pra ser feliz n'este mundo. Só pode adequerir a súa independencia por medio do traballo, e o día que as nosas mulleres podan gañar a vida independentemente, sin precisar de ninguén, terán independencia de carácter, e poderán casarse, ou non, sin ter medo a quedar solteiras, pois non precisan de un que as mantéña. A maior parte dos matrimonios desgraciados que ha, consiste na falla de instrucción da muller, pois a que pensa un pouco (ha algunhas que non pensan nada, e lle aparece un rapaz que quer casar con ela, aínda que non lle agrade moito, e non sea o tipo soñado, ve que xa ten – supoñamos – 26 anos, que, o que os pais tein non lle chega pra vivir sen traballar, e aínda que queira traballar non pode por que non lle insinaron a facer nada que sirva pra gañar a vida decentemente, e antes de ter que servir cásase co primeiro que lle apareza, pois o capital dos pais xunto, son hortas e separado hortíñes, si estas hortas non están empeñadas xa, ô USURARIO da terra, que lle proporcionou o diñeiro pra estudar o señorito do seu irmao. Si repartisen a instrucción entre as fillas como nos fillos, ensinando as fillas a gañar a vida decentemente! ¿Qué duda cabe que unha muller que sabe traballar, que sabe gañar a vida sen necesidade de ninguén, si lle aparece un rapaz que non é do seu agrado o manda *pasear* e non ten o menor medo a quedar solteira? Só se casará con o que ela gusta de verdade, claro que iso non é unha proba pra ser felices. Pois moitas veces os xenios non se dan ben, pero ha mais probabilidades de o ser, que cando se casan só por ter quen as mantéña. Ademais é mais fácil de se comprender entre xente instruída, e quen se comprende, perdoa e transixe con certas cousas, que unha analfabeta non perdoaría.

É preciso ôs homes comprender e ver o necesario que é a educación e instrucción na mu-

ller, por iso quen teña suas fillas pense un pouco o que vae ser d'elas o día que pechen os ollos, si non ven o americano rico que salve a situación antes; e d'isto teriamos moito que falar dos inganos que hay ó ver as grossas leontinas, anel e dentes de ouro, que moitas veces é só pantalla!

Ten que se velar e coidar pol-o mellor que ha no mundo, que é a muller.

CORONA GONZALEZ

París 1927.

Academia Gallega

A RECEIÇÃO DE ANXEL DEL CASTILLO

CELEBROUSE no Salón do Circo de Artesanos o 18 do pasado Marzal o aito de dar entrada na Academia ao noso querido amigo o ilustre arqueólogo, D. Anxel del Castillo. Con unha concurrencia numerosa e escollida na que figuraban moitos académicos de fora da localidade Castillo deu lectura ao seu traballo encol de «Arquitectura prerománica en Galicia», do que xa os xornás cruñeses deron un comprobante resume. Co'a fonda erudición cos vastisimos e xa sabidos coñecimentos que Castillo posee d'esta materia fixo un traballo de importancia grande para eses aspectos da nosa cultura e riqueza artística.

Ao mesmo que nos falou de eirexas e muiementos interesantisimos da epoca prerománica en Galicia tivo tamén conceitos acertados e patrióticos refiríndose á persoalidade da nosa terra e á súa extensión nos séculos en que a nosa Galicia non estaba como agora limitada aos lindeiros caprichosos e antinaturás da actualidade.

Un traballo moi ben escrito e de moita importancia para Galicia que moito nos aledaria ver publicado un folleto ou n'algunha revista galega. Castillo colleitou moitas e calurosas gabanzas as que engadimos a nosa moi cordial cobizando ao mesmo tempo o seu comprobante restabrecimento do accidente desgraciado que sufriu.

A Castillo contestoulle o académico Sr. Martínez Morás con un traballo no que pon de manifesto á persoalidade do ilustre arqueólogo. Tamén mereceu gabanzas o traballo do Sr. Morás.

B R É T E M A

Cúbrese o río de escura néboa,
que, pouco a pouco,
vaise estendendo a ambas orelas,
montes e soutos
e o val enteiro de fertís veigas,
cheas de froito,

gándaras, fragas e piñeirales,
casas e piornos
entebrecidos pol-o seu manto,
que encubre todo,
deixando, tal que se afundidas
todol-as cousas foran n-un pozo.

¡Bretemal mesmo! - semella o día
boca de lobo.

Ónse as mulleres chamar ós nenos
que ô touzal foron
guiar as vacas mail-as ovellas.

¡Probes! Pillouos
o neboeiro ós coitadiños
mesmo de sócato.

Xa e-os carreiros ora n-acertan
e choran fondo
corretexando sen vieiro certo.
atontadiños, por entre os toxos -

Xa solagado vai no silencio
quedando todo.

Xa nin se ón berros, nin se ón laídos
nin se ón saloucos.

A natureza quedou prendida
n-un fondo sono.

De cando en cando un can oubea
negros agoiros
unha orvalleira de chuvia maina
de Abril e Outono.

por antre a brétema caeu na terra
e mollou todo.

A Natureza - ¡Non despertala! -
sigue abraiada n-un fondo sono.

¡Ouh que tristura cando así a brétema
encobre todo!

apenca as veigas apenca as hortas,
e apenca os froitos;

leva ós fogares choros e bágoas
e bara os corpos,

fai con que axente perda os vicios
e anguria todo.

¡Ouh que tristura cando así a brétema
encobre todo!

Apenca as veigas, apenca as hortas
Apenca os albres e bara os coropos

¡Bretemal mesto cubre miña alma
de eterno loito!

Fondos pesares, penas sin termo,
dores sin conto,

tranme d'hai tempo agrilloado
o meu ser todo!...

¡Bénia as noitebras que cán na Terra
e cán nos corpos,

se unhas moxenas de luz e esperanza
brila no fondo

do noso espírito! - Mais ¡ai que eu teño
e levo adoito

encol do corpo bretemal mesto;
encol da y-alma eterno loito..!

XOSÉ M. CABADA VÁZQUEZ

Os académicos galegos na Hespañola

ESTÁN xa nomeados. Armando Cotarelo o cadeiráteco compostelán e Ramón Cabanillas, o poeta da raza. Había que elixir dous pois así o mandaba o Decreto e foron elixidos. A elección agrádanos. Os dous teñen merecimentos para representar o noso idioma. A labor de cada uu d'eles e sobradamente conosciada para que falemos d'ela. Xa o fixeron ademais os xornás que con gran entusiasmo acolleron a desinación e a reforma. Agardemos agora a ver que pasa.

A nosa opinión encol d'este asunto témolá manifestado xá. Non é nin noito menos, de entusiasmo. Nós non precisamos, nin o noso idioma tampouco, que ninguén nos diga que o galego é idioma porque é cousa que xa sabemos pol-a súa historia. O mesmo que si nos dixeran que non é, nós seguiríamos estando tan seguros e convencidos da súa prosapia.

Agora ben: que hai moitos que precisan d'estas cousas para se convencer e por ese lado agrádanos a reforma pois haberá moitos que caerán no allo e pode ser un argumento.

Da súa eficacia non podemos aínda dicir nada. De todas maneiras o progreso, o cultivo, do idioma propio depende de nós mesmos e n-ese aspecto imos moi ben, admirabremente ben que é o que nos importa.

Pol-o demais non hai incomente en felicitar a Cabanillas e Cotarelo pol-a desinación si con elo sintense satisfeitos.

E agora a agardar, si ven, o lado prático e eficaz da reforma.

Don Bernardino Machado

ESTE ilustre político portugués, que figurou ao fronte do Estado da república irmá, está sendo hóspede noso. Estivo uns días en Vigo e atópase atualmente na Cruña onde pensa pasar unha tempada.

Da sinificación do ilustre home público nada temos que engadir ao que xa os xornás galegos dixeran e ao coñecemento que todos temos d'ela.

Para nós representa ademais unha embaixada espiritual que o pobo irmán nos envía na súa persona prestixiosa. E como sempre e en cada hora estamos atentos ao desenrolo da vida portuguesa, a estada na Galicia do señor Machado aviva en nós o sentimento de cordialidade que hacia os nosos irmans de raza sentimos e que con este motivo renovamos desexándolle ao señor Machado unha gratísima e leda estada na Galicia que é o mesmo que dicir no seu propio país.

L E C T U R A S

AS NOVELAS "LAR"

MORTA!

CELESTINO NOYA

OUTRO rapaz novo, Celestino Noya, que «Lar» nos presenta no derradeiro número correspondente ao mes de Marzal e 31 da súa colección. Outro rapaz que sinte desexos de escribir en galego e aportar a súa colaboración ao rexurdir actual. E alédanos de veras porque comenza moi ben, moi ben.

«Morta» é unha sinxela noveliña, ben trazada, que craramente demostra as boas condicións do seu autor. Tén un argumento bonito e está ben escrita. Isto é todo canto se pode pedir a quen como Celestino Noya comenza agora pero é que ademais a súa novela téñ outro mérito de gran importancia. A perfeición no léxico que emprega que está admirabremente cuidado. No transcurso da súa lectura óllase unha esmerada preocupación por escribir o noso idioma axustándose ao que el é, escollendo verbas netamente galegas e dándonos a coñecer outras novas ou millor dito que se empregan pouco.

Este é quizais o maior mérito da noveliña e d'abondo para que o seu autor sexa agarimado e felicitado cousa que pol-a nosa parte facemos con entusiasmo.

A cotío van aparecendo rapaces que sinten fondo desexo de cultivar o idioma propio e Celestino Noya agora comenza de xeito admirabre cousa que téñ de ser do noso mais profundo agrado e que nos invita ao animar a que continúe traballando na seguranza de que poderá darnos cousas boas e de enriquecemento da nosa literatura.

A ROSA DE CEN FOLLAS.
de RAMON CABANILLAS.

UN novo libro galego é un motivo de mais para rebuldamos de ledicia. Si engadimos a esto que é un libro de Cabanillas xa o noso entusiasmo non tén lindeiros. O noso poeta da raza, hoxe en prena aitividade, ousequianos con unha nova produción do seu estilo maxistral. Un libriño sinxelamente fermoso primorosamente editado no Balneario de Mondariz, con unha colección de versos de amor.

Cabanillas que en todas as súas obras soupo nos dar idea de como sabe irmanar a ternura, a dedicadeza coa rebeldía e a expresión baruda e rexa, d'esta vegada preséntasenos somentes n'aquela primeira manifestación que xa admiramos en «Vento Mareiro», «O bendito San Amaro», «A Man de Santiña» e en gran parte da súa obra.

Xa a esta hora resulta ridículo falar da obra de Cabanillas e da súa esgrevia persoalidade reconocida e admirada por todos, propios e alleos, do xeito ben elocuente con motivo do

seu nomeamento para académico na Hespañola. É o poeta da Raza, título conquerido por propio mérito e reconocido por todos de maneira espontánea. E engadimos nós que el e Castelao son as dúas figuras verdadeiramente xenias que Galicia amostra atualmente no mundo como valores propios así como no pasado século puido amostar a subrime figura de Rosalía. Por eso con decir que «A rosa de cen follas» é obra de Cabanillas temos feito a millor gabanza e o mais exaíto estudo do novo libro.

A nosa literatura que continúa a andar tan admirablemente como estamos presenciando recibe nos seus brazos amorosos este novo irmán que tén de amositar con orgullo e fachenda por ser fillo de quen é e porque ven a enriquecela e prestixiala.

O noso entusiasmo de ver aparecer un novo libro galego e do mérito do que nos ocupa lévanos a enviar ao querido e xenial Cabanillas o noso corazón ateigado de ledicia e agradecemento.

Imprenta LAR. Real, 36 - 1º. A Cruña

M E R Q U E V O S T E D E
SÍNTESE XEOGRÁFICA DE GALICIA
por Ramón Otero Pedrayo

Filios de H. Hervada

Casa fundada en 1865

A CRUÑA

FERRETERIA, QUINCALLA,
MUEBLES, MAQUINAS. PE-
DRAS FRANCESAS PARA
MUIÑOS, ETC. ETC.

Grandes Almacés de Tecidos

NUEVO MUNDO

Sección de Sastrearía e confeccións

Inmenso surtido en panos da
Rexión e Extranxeiro. Confe-
ciónanse toda cras de prendas
para mulleres homes e nenos

San Andrés, 41 e 43—Teléfono 256

A CRUÑA

Efectos Navales

d e

FERRER E COMPAÑÍA - SUCESTORES

F. Bertrán e Mirambell

VIGO E A CRUÑA

Casa fundada en 1868

Artigos xenerás para equipo da Mariña
militar vapores, barcos de vela
e pescadores

AGUAS MINERO-MEDICINALES
BICARBONATADO-SÓDICAS
MONDARIZ

Gran Hotel Balneario con todas as comodidades e adiantos modernos
Proprietarios: FILLOS DE PEINADOR
MONDARIZ (Pontevedra)